

(477.85-25)«192/194»

ФОРМИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ТА НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ДІВОЧИХ ГУРТКІВ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТСЬКИХ СПІЛОК ЧЕРНІВЕЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ (20–40-І РОКИ ХХ СТ.)

Кожокар М.В., к. пед. н.,
викладач кафедри фізичного виховання
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Курнишев Ю.А., к. пед. н.,
викладач кафедри фізичної культури та основ здоров'я
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Петричук П.А., старший викладач
кафедри фізичного виховання
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

У статті схарактеризовані виховна робота та процес трансформації окремих спілок студенток Чернівецького університету австро-угорського періоду. Визначені напрями діяльності дівочих гуртків: пропагандистсько-українознавчий, мистецький і просвітницький. Аналіз виховної діяльності українських студентських корпорацій «Запороже» й «Чорноморе» дав можливість виокремити її спільні та специфічні форми, визначити методи, відмінні та загальні риси роботи корпорацій тощо.

Ключові слова: *спілка, виховна робота, форми, діяльність, дівочі гуртки.*

В статті охарактеризовані воспитательная работа и процесс трансформации отдельных союзов студенток Черновицкого университета австро-венгерского периода. Определены направления деятельности девичьих кружков: пропагандистско-украиноведческий, художественный и образовательный. Анализ воспитательной деятельности украинских студенческих корпораций «Запороже» и «Черномор» позволил выделить ее общие и специфические формы, определить методы, отличительные и общие черты работы корпораций и тому подобное.

Ключевые слова: *союз, воспитательная работа, формы, деятельность, девичьи кружки.*

Kozhokar M.V., Kurnyshev Y.A., Petrychuk P.A. FORMS OF EDUCATIONAL WORK AND ACTIVITIES OF GIRLS' CIRCLES OF UKRAINIAN STUDENT UNIONS OF CHERNIVTSI UNIVERSITY (20–40-IES OF THE XX CENTURY)

At the beginning of the XX century one of the tendencies of the development of the public movement of Bukovina, and student organizations, in particular, became the branching of the network of such societies by distinguishing in a certain direction of activity. Such unions have become the confessional Orthodox Academy, the ideological society Zalizniak and women's circles of Ukrainian student communities.

It was noted that information about the existence of individual student organizations at the Chernivtsi University of the Austro-Hungarian period was not revealed. The transformation of the girls' section of the Ukrainian corporation "Chornomore" into a separate public student association took place in 1931. The organizational autonomy of the maiden section, the formation of its own charter, etc. played a decisive role in this process. Girls considered the priority of their work to be propagandist-Ukrainian studies, artistic and educational activities.

Activities of girls' sections of Ukrainian student corporations can only be considered in the context of the coexistence and close cooperation of the entire women's comrades movement of Bukovina, their membership in several societies of different directions – cultural and educational, charitable, etc.

Regular medical raids in the villages of Bukovina became the innovative form of functioning of the girls' sections of the corporation "Chornomore", during which the children and elderly people were examined, practical help was provided to young mothers, the skills of the first medical aid were demonstrated, lectures were given about the negative consequences of smoking and alcohol consumption, etc.

The characteristic forms of educational activity of the maiden union belonged to the "Ukrainian Pavilion" at the traditional regional fairs; participation in international exhibitions of folk crafts, organization of "Courses of cooperative entrepreneurship". In addition to thematic evening parties, folk embroidery and folk costumes were popular. Physical education was carried out in summer camps by systematic morning gymnastics, hardening procedures, walks and entertainments.

Key words: *union, educational activities, forms, activity, girls clubs.*

Постановка проблеми. На початку ХХ ст. однією з тенденцій розвитку громадського руху Буковини загалом і студентських організацій зокрема стало розгалуження мережі таких товариств шляхом виокремлення за певним напрямом діяльності. Такими спілками стали конфесійна «Православна академія», ідеологічне товариство «Залізник» і жіночі гуртки українських студентських спільнот.

Зазначено, що інформації про існування окремих організацій студенток Чернівецького університету австро-угорського періоду не виявлено. Трансформування секції дівчат української корпорації «Чорноморе» в окрему громадську студентську спілку відбулось у 1931 р. Визначальну роль у цьому процесі відіграли організаційна автономія дівочої секції, формування власного статуту тощо. Пріоритетом своєї роботи дівчата вважали пропагандистсько-українознавчий, мистецький і просвітницький напрями діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині є потреба переосмислення сутності та сенсу виховної роботи зі студентською молоддю. Особливу роль у питаннях виховної роботи жіночих спілок досліджуваного періоду розглядали такі науковці, як О. Гнатчук, Д. Квітковський, О. Добжанський, В. Старик, Ф. Погребенник, В. Погребенник, І. Снігур.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не можемо погодитись із думкою дослідників, що студенти стали лише засобом вирішення проблеми нестачі кадрів у національних товариствах. Нестандартний погляд на організаційні питання, ініціативність і здатність швидко реагувати на суспільні зміни були притаманні саме студенткам-учасницям товариств «Запороже» та «Чорноморе». Зокрема, саме за допомогою цих дівчат проводились регулярні дитячі «літні курси» з вивчення української мови.

Постановка завдання. Мета статті – визначити напрями та форми виховної роботи дівочих студентських спілок Чернівецького університету досліджуваного періоду.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 1907 р. колишні союзанці та січовики кількістю 28 активістів організували окрему конфесійну студентську спілку – «Православну академію». Ініціаторами заснування стали богослови П. Катеринюк, І. Джулинський, М. Копачук, І. Радик, І. Щербанович, І. Бриндзан, А. Міський. Керівництво товариством здійснювала управа, що складалась з голови, двох секретарів, бухгалтера, бібліотекаря та економічного референта. Першим головою товариства був П. Катеринюк, згодом – М. Копачук і Г. Ревуцький.

У роки Першої світової війни діяльністю «Православної академії» керував І. Винницький, а за румунської окупації – І. Цуркан. Духовними опікунами українських богословів були архімандрит Т. Тимінський та отець Т. Драчинський.

Аналіз установчих документів дає можливість визначити мету діяльності «Академії», як полягала у плеканні та розвитку товариського життя, вихованні молоді в патріотичному українському дусі, вивченні та пропаганді української історії, літератури й музики. Відповідно, в товаристві діяло дві секції: культурно-освітня та музична.

Основною формою роботи були періодичні відчити з української історії, літератури, церковного, гро-

мадського й політичного життя. Такі збори (зібрання) організовувались щотижня. Якщо протягом першого року діяльності вони дотримувались суто конфесійної тематики, то згодом їхня палітра значно урізноманітнюється. З'явилися виступи на тему політичного життя в Європі, розглядалися питання можливості вибуху нової війни, необхідності вивчення іноземних мов [4, с. 112–116].

Члени «Православної академії» особливу увагу приділяли музиці та співу, не тільки церковному, але й світському. Хор українських семінаристів, відомий своїми концертами в столиці краю та провінції, став своєрідним міцним ланцюгом зв'язку з буковинцями та здобув популярність у молоді. Підтримкою товариства заручилось таємне товариство молоді в м. Кіцмань. Саме маскування таємних зборів кіцманчан під відкриті заняття хором мистецтвом «Православної академії» допомогло учасникам уникнути арешту румунською поліцією у вересні 1921 р. Звичайно, українські богослови усвідомлювали потужність свого впливу на населення краю, зокрема дітей і молодь сільських населених пунктів. Завдяки цьому раз спонтанно проведена зустріч (1908 р.) в с. Банилів-Підгірний перетворилась на низку систематичних відвідувань сіл із чіткою програмою. Вона складалась із духовних бесід із населенням, концертів хору, народних ігор і вивчення українських традицій, занять для малечі, читання оповідань і казок. Крім того, члени «Православної академії» привозили газети, часописи та книги власного видавництва.

Відчувши брак богословської літератури та нот, члени товариства зайнялися створенням літографованих викладів-скриптів. За участі Д. Єремійчука та К. Пігуляка було надруковано «Пастирське богослов'я» (окремою книгою), п'ять томів «Церковної історії» професора Е. Поповича (німецькою мовою), різні партитури та ноти для власного вжитку.

Навчаючись поруч із румуномовними студентами, члени «Православної академії» були з ними в постійному конфлікті за зривання товариських стрічок. Часті такі сутички переростали в серйозні бійки, в які втручалась місцева поліція. Результатом інциденту між М. Капичуком і А. Міським із представниками румунської «бючої» корпорації стало звернення депутата М. Василька до віденського парламенту із закликом до засудження тиску на українців. Внаслідок цієї інтерпеляції українці отримали паритетне число вихованців у Чернівецькій семінарії, проте проблема студентських бійок залишилась невирішеною.

Саме тому українські теологи, не виокремлюючи тіловиховного напрямку діяльності як статутного, досить уважно поставились до занять фізичними вправами, цікавилися бойовими мистецтвами, боксом, боротьбою та фехтуванням. До того ж розглядаючи фізичне виховання та спорт спочатку як засіб опору, надалі члени товариства запроваджують систематичні тренування за розкладом, запрошують відомих спортсменів та активістів, беруть участь у різних заходах і змаганнях, збирають тематичні методичні рекомендації, збірки, статті та книги. Українські богослови були відомою командою футбольних вболівальників і супроводжували команду «Довбуша» під час чемпіонату міста та країни.

Одним із завдань «Православної академії» стало створення системи підготовки кваліфікованих українських духовних кадрів. Зокрема, передбачались

співбесіди із студентами, спостереження, індивідуальна наставницька робота, заохочення до вступу в товариство або мотивування активної громадської позиції осіб, які не є учасниками спілки. Із членів організації здобули статус доктора теології Ф. Григорій, М. Копачук, С. Смерека, К. Бриндзан [1, с. 811].

Після Першої світової війни «Православна академія» відновила свою діяльність за тими самими напрямками, активно долучившись до товариського життя краю. Разом із членами «Січі» та «Запороже» активісти спілки стали ініціаторами створення студентської організаційної надбудови – Комітету українських студентів Буковини (КУСБ). Він мав на меті координацію національно-культурної діяльності українських студентських товариств, зокрема опіку над студентською «харчевнею» [3, с. 342].

Член товариства І. Данилюк був висунутий КУСБ делегатом від Буковини на Третій студентський з'їзд, що відбувся у Празі в 1922 р. Цей вибір засвідчив довіру всієї української студентської громади до товариства, яке, порівняно з іншими крайовими організаціями, діяло нетривалий час і не мало представництва в комітеті [3, с. 368].

Важливим кроком для організації результативної діяльності товариства стало оприлюднення досягнень «Православної академії». Декілька спроб, зроблених засновниками, завершилися виданням власного альманаху «На зустріч волі» в 1922 р. [5, с. 156].

Лояльне ставлення певної частини спілчан до румунської влади та їх перехід до румунської «Academia Ortodoxa» призвели до бойкоту товариства та його ліквідації в кінці 1923 р. Свідомі, україноорієнтовані, її члени вступили до козацтва «Чорноморе» та «Запороже».

Українські академічні товариства Чернівецького національного університету «Запороже» та «Чорноморе» в міжвоєнний період пильну увагу приділяли розвитку жіночого громадського руху. Секція студенток співпрацювала з «Жіночою громадою» й «Мироносицями» та активно брала участь у всіх заходах. Наприклад, на Першому жіночому з'їзді українок Буковини 2 лютого 1929 р. в столиці краю під головуванням О. Гузар делегация студенток була в організаційному комітеті. Почесною головою було обрано О. Кобилянську. Зібранням було прийнято рішення про реорганізацію роботи «Жіночої громади», поширення її діяльності на всі населені пункти краю, заплановано низку спільних заходів для покращення економічного та просвітницького становища на селі. Крім того, було засновано «Жіночий національний фонд», метою якого стало акумулювання коштів для забезпечення потреб дитячих садків, сиротинця, майстерень. На вимогу студенток у спільний план діяльності було внесено рішення про винайдення матеріальних засобів для організації навчання дівчат і жінок, зокрема жіночої бурси.

У рамках економічної співпраці жіночими організаціями краю було створено «Курси кооперативного підприємництва», ідея організації яких остаточно сформувалась ще у 20-х роках ХХ ст. Саме молодь краю, зокрема випускники університету та середніх закладів освіти потребувала підприємницької, економічної проsvіти та консультацій, тому така форма роботи викликала чималий інтерес [6].

Новаторством дівочих спілок краю, серед яких була секція студенток корпорації «Запороже», стали регу-

лярні медичні рейди в села Буковини. Медичні огляди дітей і людей похилого віку, забезпечення лікарськими засобами тих, хто цього потребує, практична допомога молодим мамам, елементарні навички першої медичної допомоги – це не повний перелік заходів, що проводились під час таких рейдів. Атмосфера довіри, що панувала на просвітницьких бесідах із сільськими дівчатами, давала можливість обговорити питання відносин між чоловіком і жінкою, шкоди для здоров'я раннього статевого життя, користі фізичних вправ для організму жінки тощо. Серед сільської молоді популярними стали лекції про негативні наслідки паління та вживання алкоголю, зокрема самогонки. Така систематична, серйозна робота жінок надзвичайно позитивно була оцінена місцевим населенням.

Гаптування Марії та картина А. Джулинської разом з іншими роботами буковинок взяли участь у виставці народного промислу в м. Чикаго у 1933 р. Студентки-активістки разом із учасницями «Жіночої громади» долучились до облаштування надгробку І. Франка у Львові.

Товариство «Мироносиці» розширило сферу власної діяльності, активно включившись у благодійність і надавання адресної допомоги та дітям – зібрано кошти та відкрито перший український дитячий садок у столиці краю, розташований на вул. Петровича (сучасна вул. Ломоносова) і розрахований на 40 дітей; створено фонд на оплату харчування дітей і зарплатню виховательки; узято участь в організації першої української жіночої гімназії в Чернівцях та у м. Кіцмань (1903–1904). Після окупації Буковини королівською Румунією до основних напрямів діяльності жіночих товариств додався такий – опіка над дітьми-сиротами, батьки яких загинули в Першій світовій війні.

Цікавим є факт співчленства дівчат (участі у роботі) у різних жіночих товариствах краю, К. Костецька була однією з організаторок «Жіночої громади», активними діячами якої були «мироносиці»: Т. Маер, Г. Ясенецька, О. Сімович, Е. Балицька, В. Кухта.

Секція студенток при «Чорноморі» вирізнялась повною організаційною автономією в рамках козацтва, що регламентувалось власним правильником. Звичайно, одразу дівоча секція визначала пріоритетні напрями своєї роботи. Серед них виокремились пропагандистсько-українознавчий, мистецький і просвітницький.

Відомий у всьому регіоні літній ярмарок міста Чернівці використовувався студентками як майданчик для донесення до громадськості ідей жіночого товариського життя, пропаганди національного українського світогляду та мистецтва, широкого оприлюднення української народної пісенної та танцювальної творчості. Український павільйон із вишивками та різьбою, ручними виробами із соломки, глини, ниток тощо знайшов велику кількість покупців і заслужив великого зацікавлення з боку англійських, німецьких і французьких гостей торгів [1, с. 805].

Серед низки імпрез, що були проведені за ініціативи студенток, варто згадати «Вечір народної вишивки» (1935 р.), «Вечір народної ноші» (1936 р.). Організаційний комітет під керівництвом М. Веселовської та І. Гордійчук проводив не просто вечір розваг. Завжди тематичні, заздалегідь сплановані, із різносторонньою цікавою та насиченою програмою, запрошеними відомими українськими громадськими діячами, письмен-

никами та акторами, ці заходи стали неабиякими подіями в культурному та громадському житті всього міста й краю.

Усі напрями діяльності секції студенток корпорації «Чорноморе» синтезувались і тісно переплітались під час проведення літніх таборів у гірських селах Рівне, Підзахаричи, Виженка. Відкриті для співпраці, дівчата запрошували до спільної роботи в таборах галицьких студентів. Протягом червня-серпня 1936 р. в цих трьох таборах проводили просвітницьку роботу львів'яни С. Костецкий, П. Рідняк, О. Wachowski [1, с. 805].

Майже одразу ці табори викликали інтерес у сільських дітей і молоді. Вони здалеку спостерігали за заняттями та розвагами студентів. Така зацікавленість спричинила створення курсів для селянських дітей, що майже одразу перетворилися в денний табір, розклад дня якого містив ранкову гімнастику та загартовуючі процедури, загальний ранковий збір, заняття з грамоти, малювання та праці, прогулянки та походи, розваги тощо.

Необхідно зазначити, що діти збирались у табір не тільки з найближчих, але й з віддалених сіл. Тому постало питання про дозвіл батьків, харчування та ночівлю. Проте здебільшого такі письмові документи не були отримані. Фінансування створення умов для повноцінного проживання цих дітей в умовах табору взяли на себе родини.

Активними учасницями всіх заходів гуртка були М. Весоловська, О. Щербанович, О. і А. Тарангул, С. Хортик, М. Павлусевич, А. Лазорак, М. Мойсюк, В. Кушнірюк, О. Смерека, І. Жуковська та інші.

Студентки корпорації виявляли активну громадську позицію, висловлюючись, зокрема, на сторінках газет і журналів. Наприклад, О. Щербанович від імені товариства різко осудила статтю коломийського журналу «Світ молоді» у 1936 р., в яких пропагувалась ідея не спротиву владі у національних питаннях. «Революційним» названий виступ активісток проти вчинку редактора «Хліборобської Правди» К. Кракалія, який «безпідставно і в хамській спосіб» образив одну із студенток. 16 жовтня 1936 р. дівчата прилюдно дали йому ляпаса, про що написали у замітках у буковинському часописі із точним зазначенням дати, місця та часу акції.

Ще раз доповнюючи вищезазначене, гурток студенток при «Чорноморе» підтримував зв'язки із жіночими товариствами Буковини. Саме завдяки їхнім активним діям у 1936 р. у столиці краю засновано «Організацію студенток-українок в Чернівцях». Однією з причин такого виокремлення, на думку сучасника, стало намагання здобути повноцінну автономію від студентського козацтва та частково розходження поглядів на організаційні засади, зокрема щодо ролі в діяльності товариства молодих членів [3].

Необхідно зазначити, що українки були новаторками, прагнули покращити роботу у власній організації та в громадському русі краю. Одним із шляхів оптимізації діяльності українських товариств вони розглядали розподіл напрямів діяльності. На їхню думку, «Чорно-

море» мало би займатись книгозбірною, «Запороже» – спортивним товариством «Довбуш», а «Залізник» – пресою.

Перед Другою світовою війною на Буковині знову було відновлено стан облоги і, відповідно, заборонено діяльність будь-яких українських організацій.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, діяльність дівочих секцій українських студентських корпорацій може розглядатись лише у контексті співіснування та щільної співпраці всього жіночого товариського руху Буковини, їхнього членства в декількох товариських організаціях різного спрямування – культурно-просвітнього, благодійного тощо.

Новаторською формою функціонування дівочої секції корпорації «Чорноморе» стали регулярні медичні рейди селами Буковини, під час яких здійснювались огляди дітей і людей похилого віку, надавалась практична допомога молодим мамам, демонструвались навички першої медичної допомоги, читались лекції про негативні наслідки паління та вживання алкоголю тощо.

До характерних форм виховної діяльності дівочої спілки належали «Український павільйон» на традиційних регіональних ярмарках, участь у міжнародних виставках народного промислу, організація «Курсів кооперативного підприємництва». Крім тематичних вечорниць, поширення набули вечірки народної вишивки та народної ноші. Фізичне виховання здійснювалось у літніх таборах шляхом систематичного проведення ранкової гімнастики, загартовуючих процедур, прогулянок і розваг.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Квітковський Д., Бринзан Т., Жуковський А. та ін. Буковина: її минуле і сучасне. Париж – Філадельфія – Детройт, 1956. 955 с.
2. Гнатчук О. Українські жіночі організації на Буковині (80-ті рр. XIX – 30-ті рр. XX ст.): монографія. Чернівці: «Рута», 2004. 211 с.
3. Добжанський О., Старик В. Бажаємо до України. Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921 рр.). Одеса: «Маяк», 2008. 1168 с.
4. Запровадження християнства в Україні-Руси та країнах Карпатського регіону Карпати: людина, етнос, цивілізація. Івано-Франківськ: «Плай», 2014. Вип. 5. 311 с.
5. Погребенник Ф., Погребенник В. Український раритет. Періодичні, продовжувані і неперіодичні збірники XIX–XX ст. (1846–1986). Дрогобич: «Коло», 2011. 300 с.
6. Снігур І. З історії нашого краю. Буковинські жіночі товариства. Час. 2013. № 47. Травень. URL: http://www.chas.cv.ua/47_05/13.html. (дата звернення: 08.10.2018).
7. Снігур І. Товариство «Запороже». URL: <http://versii.cv.ua/news/tovarisstvo-zaporozhe/22475.html>. (дата звернення: 05.10.2018).